

Edirne’de kadına yönelik eş şiddeti yaygınlığı ve kadınların şiddete karşı tutumları

Rate of intimate partner violence against women and attitudes of women towards violence in Edirne Turkey

Erkan Melih Şahin*, Dilek Yetim, Demet Güleç Öyekçin

Aile Hekimliği Anabilim Dalı (Doç. Dr. E. M. Şahin), Psikiyatri Anabilim Dalı (Dr. D. G. Öyekçin), Çanakkale Üniversitesi Tıp Fakültesi TR-17100 Çanakkale, Aile Hekimliği (Dr. D. Yetim), Lüleburgaz 1 Nolu Aile Sağlık Merkezi, TR-39750 Kırklareli

Özet

Amaç. Araştırmada Edirne’de erişkin kadınlarda eş şiddeti yaygınlığı, çeşitli sosyal faktörlerin buna etkileri, kadınların eş şiddetine ve bunun çeşitli tiplerine karşı tutumlarının saptanması amaçlanmıştır. **Yöntem.** Kesitsel tanımlayıcı desendeki araştırmada tabakalı örneklem ile belirlenen 306 kadına; araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik form ve şiddeti algılama durumları, eş şiddetine maruziyetleri ve eş şiddeti görenlerin şiddet sonrası tutum ve davranışlarını araştırmak için oluşturulan 38 maddelik soru formu uygulandı. **Bulgular.** Eş şiddetine maruz kalan kadınların oranı %61,4 idi. Maruz kalınan şiddet türü; %30,4’ünde fiziksel, %54,6’sında psikolojik, %19,3’ünde ekonomik, %9,8’inde duygusal ve %6,3’ünde cinsel şiddetti. Eş şiddetine maruz kalan kadınların kalmayanlara oranla; kendilerinin ve eşlerinin eğitim düzeylerinin daha düşük, eşlerinin alkol ve sigara kullanım oranının daha fazla, ilk evlilik yaşlarının daha düşük olduğu, daha çok kaçarak ya da kaçırılarak evlenmiş oldukları ve eşlerinin ailesinde daha fazla kadına yönelik şiddet öyküsüne rastlandığı saptandı. **Sonuç.** Edirne şehir merkezinde yaşayan evli kadınlarda yoğun olarak eş şiddeti maruziyeti bulunmaktadır. Kadınların eş şiddeti konusundaki farkındalıkları ülke ortalamalarına göre daha yüksek oranlardadır.

Anahtar sözcükler: Kadın, şiddet, eş, sosyal destek, evlilik ilişkisi

Abstract

Aim. The aim of this is to determine rate of husband violence against adult women, effects of various social factors and attitudes of women towards violence in Edirne, Turkey. **Method.** In this descriptive cross-sectional study, 306 women determined with stratified sampling were applied a questionnaire consisting of items about sociodemographic features and 38 itemed questionnaire including definition of violence, exposure to husband violence, attitudes and behaviors after violence. **Results.** Husband violence rate was 61.4%. Types of violence were physical in 30.4%, psychological in 54.6%, economical in 19.3%, emotional in 9.8% and sexual in 6.3%. Husband violence rate is higher in women who have low educational state, low age of marriage, married involuntarily, and whose husbands have low educational status, high usage of alcohol and cigarettes, family history of violence against women. **Conclusion.** Husband violence against women living in Edirne was intense. Awareness of violence types is higher than national averages.

Keywords: Women, partner, violence, social support, marital status

Geliş tarihi/Received: 30 Haziran 2011; **Kabul tarihi/Accepted:** 23 Ocak 2012

*İletişim adresi:

Dr. Erkan Melih Şahin, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Çanakkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-17100 Çanakkale. E-posta: emsahin@yahoo.com

Giriş

Şiddet her dönemde var olmuş ve var olacak bir sosyal olgudur. Kadına yönelik şiddet ise dünyada nerdeyse her toplumda görülmektedir [1]. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 raporuna göre, dünya genelinde toplum içinde yapılan 48 araştırmada kadınların %10-69'unun eşleri veya partnerleri tarafından hayatlarında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır [2]. Türkiye'de kadına yönelik şiddetin araştırılması ile ilgili çalışmaların geçmişi kısadır ve sayıları oldukça sınırlıdır. 1988'de yapılmış bir çalışmada kadına yönelik şiddet sıklığı %75 olarak bulunmuştur [1]. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun 1995 yılında yaptığı bir başka alan araştırmasında ise kadınların %34'ünün aile içinde fiziksel şiddete, %53'ünün psikolojik şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir [3]. Türkiye genelinde 56 ilden 1800 evli kadınla yapılmış 'Kadına Yönelik Şiddet' isimli çalışmada ise eşinden en az bir kez fiziksel şiddet gören kadınların oranı %35 olarak saptanmıştır [4]. Kadına yönelik şiddet türlerinin en sık görülen şekli, kadının birlikte olduğu kişi tarafından istismar edilmesidir [5]. Kadının eşi tarafından şiddet davranışına maruz kalması her dönem ve her toplumda bilinmesine karşın bu duruma aile içinde çözülmesi gereken kişisel bir sorun olarak bakılmıştır. Son 30 yıldır aile içi şiddete uğrayan kadınların sıklığı ile ilgili toplumbilim araştırmalarının artması, kitle iletişim araçlarında trajik aile öykülerinin yer alması, feminist grupların kamuoyunu harekete geçirmeleri ve bu kadınları korumak amacıyla örgütlenmeleri bu toplumsal soruna olan ilgiyi arttırmıştır [6]. Kadına yönelik şiddet, cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır [1, 7]. Aile içinde en yaygın yaşanan ve kolay tanımlanan şiddet türü olan fiziksel şiddet, kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır. İtmek, tokat atmak, ısırarak, boğmaya çalışmak, tekmelemek, yumruklamak, eşya fırlatmak, fiziksel kuvvet kullanarak evden çıkmasına veya eve girmesine engel olmak, bıçak veya silah gibi aletlerle tehdit etmek, işkence yapmak gibi fiziksel gücün kullanıldığı durumları kapsamaktadır [8]. Kadına yönelik eş şiddeti fiziksel şiddet dışında duygusal (psikolojik), sözel, ekonomik ve cinsel şiddet olarak da görülebilir. Cinsel şiddet; kadına cinsel bir nesne gibi davranmak, aşırı kıskançlık ve şüphencilik göstermek, açıkça başka kadınlara ilgi göstermek ve kadını aldatmak, kaba kuvvet veya duygusal baskı ile cinsel ilişkiye zorlamak, tecavüz etmek, istenmeyen cinsel pozisyonlara zorlamak ve fuhuşa zorlamak gibi şekillerde ortaya çıkmaktadır [9]. Duygusal şiddet, duyguların ve duygusal gereksinimlerin; zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır [10]. Sözel şiddet, söz ve hareketlerin düzenli bir şekilde korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır [10]. Ekonomik kaynakların ve paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılması ekonomik şiddeti oluşturur. Ekonomik şiddetin varlığına işaret eden bazı davranışlar kadının çalışmasına, düzenli bir iş tutmasına engel olmak, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamamak, kadının iş yaşantısında ilerlemesine yardımcı olabilecek fırsatları değerlendirmesine engel olmak, çok kısıtlı harçlık vermek, çalışmasını reddedip kadının gelirini harcamak, giderlerle hiç ilgilenmemek olarak sayılabilir [9]. Aile içi şiddet toplumsal bir sağlık sorunu olup, sosyoekonomik durum, eğitim ve yaşanan yerden bağımsız olarak her gruptan ve her sınıftan kadının yaşadığı yaygın bir problemdir. Konunun hassasiyeti sebebiyle kadınların yaşadıkları şiddeti ifade etmemeleri çoğu vakanın belirlenmesine engel olmaktadır. Bu nedenle cinsiyet temelli şiddetin anlaşılması ve mevcut veya geçmiş şiddet hikayesi olan kadınlara ilişkin vakaların doğru bir şekilde yönlendirilmesi, sağlık çalışanlarının temel işlevleri arasında olmalıdır. Türkiye'de kadına yönelik şiddet sıklığı ve etkileyen faktörlere ilişkin çeşitli araştırmalar olmasına karşın bu konuda Edirne ilinde yapılmış herhangi bir bilimsel çalışma yoktur.

Gereç ve yöntem

Amaç

Kesitsel tanımlayıcı desendeki bu araştırmada; Edirne şehir merkezinde yaşayan 15-59 yaş arası evli kadınların eş şiddetinin çeşitli tiplerine maruziyet durumu ve sıklığı ile çeşitli sosyal faktörlerin buna etkisinin belirlenmesi ve kadınların eş şiddetine karşı tutumlarının saptanması amaçlanmıştır.

Örneklem

Çalışma evreni Edirne şehir merkezinde yaşayan 15-59 yaş evli kadınlardır. Yapılan güç analizinde örneklemin en az 280 gönüllüden oluşması gerektiği belirlenmiştir. Evreni temsil edecek örneklem tabakalı küme örnekleme ile belirlenmiştir. Kadınlar öğrenim durumlarına göre 3 (okuma-yazma bilmeyenler; okuryazar, ilkokul veya ortaokul mezunu olanlar; lise, yüksekokul veya fakülte mezunu olanlar), çalışma durumlarına göre 2 (hiç gelir getirici işte çalışmamış ev hanımları; diğer) ve yaşlarına göre 2 (15-39; 40-59 yaş) düzeye ayrılmıştır. Edirne şehir merkezi; sağlık müdürlüğü verileri kullanılarak coğrafi sınırları ve nüfusu belli 4 kümeye bölünmüştür. Her birimden seçilecek örnek sayısı nüfuslara göre ağırlıklı olarak belirlenmiş ve her kümeden hesaplanan sayıda önceden belirlenmiş kriterlere uyan kadın rastlantısal olarak seçilmiştir. Çalışma koşullarına uygun olarak seçilen gönüllülere bilgilendirilmiş onam formu okutulmuş sözlü onamları alınmış ve çalışmaya katılmak istemeyen kadınların yerine aynı bölgeden belirlenmiş kriterlere uygun başka gönüllüler seçilmiştir. Kabul edilme oranının belirlenebilmesi için reddedenlerin sayısı kaydedilmiş ve toplam 35 kadın (%11,4) anketi cevaplamayı reddetmiştir.

Araçlar

Gönüllülere sırasıyla sosyodemografik veri formu ve kadına yönelik şiddetle ilgili soru formu doldurulmuştur.

Sosyodemografik veri formu, katılımcıların demografik bilgilerini, evlilik ile ilgili soruları, ilişki türü (medeni durum vs), aylık gelir durumunu, evde kimlerle yaşadığını sigara, alkol alışkanlıklarını, sosyal güvence durumunu eşlerinin sigara, alkol ve kumar alışkanlıklarını sorgulayan toplam 29 sorudan oluşan bir form şeklinde düzenlenmiştir.

Kadına yönelik şiddet ile ilgili soru formu 2 bölümden oluşturulmuştur. Çeşitli eş şiddeti türlerini tanıma durumlarını, çocuklarına şiddet uygulama davranışlarını, aileleri, eşleri ve/veya başkaları tarafından şiddete maruz kalma durumlarını, eğer şiddete maruz kalıyorsa; nedenlerini, tepkilerini, çözüm arayışlarını, sorgulayan toplam 38 soru içeren bu anket 'Abuse Assesment Screen' [11] ve Türkiye'de bu konuda yapılan diğer çalışmaların soru formları kullanılarak [12, 13] hazırlanmıştır. İlk bölüm kadınların şiddet ve şiddet davranışı ile ilgili algılarını anlamaya yönelik toplam 13 sorudan oluşmaktaydı, ikinci bölüm ise 'ilişki süresince psikolojik, ekonomik, cinsel ya da fiziksel şiddet uygulanıp uygulanmadığına yönelik soruya 'evet' yanıtını veren kadınların doldurmuş olduğu toplam 25 soru içermekteydi.

Uygulama

Anket sorularının ve yönlendirmelerin okunabilirlik ve anlaşılabilirlik özelliklerini belirlemek üzere, Trakya Üniversitesi Hastanesi polikliniklerine çeşitli sebeplerle başvurmuş, çalışma evreni dışından gelen farklı sosyoekonomik düzeylerden 10 kadınlı deneme uygulaması yapılmış ve gerekli düzeltmelerden sonra ankete son hali verilmiştir. Görüşmeler gönüllülerin yaşam ya da çalışma yerlerinde yapılmış ve yüz yüze görüşmeyle anketör tarafından uygulanan anketler yine araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Kadınların kimlik bilgileri gizli tutulmuştur. Ortalama 45-60 dakika arasında süren görüşmelerle veri toplama aşaması Mayıs-Eylül 2007'de tamamlanmıştır. Çalışmanın yürütülmeye başlanmasından önce Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi yerel etik kurulu onayı alınmıştır.

İstatistiksel analiz

Verilerin dijital ortama aktarılmasını takiben tanımlayıcı veriler sayı ve yüzde içeren tablolarla ifade edilmiştir. Katılımcılara anket uygulanırken sorulan çok yanıt seçeneği olan bazı değişkenler (evlilik şekilleri, nikah türleri, eğitim grupları, sosyal güvenceleri, kadınların alkol kullanımları ve eş eğitim grupları gibi) istatistik analizler için yeniden gruplandırılmıştır. Değişkenler arası ilişkiler Mann Whitney U, Spearman Ki Kare, Fisher's exact test, Kruskal-Wallis testi analizleriyle incelenmiştir. Kruskal Wallis analizinden sonra post-hoc analizler için Dunn testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyini göstermek üzere mutlak 'p' değeri ilgili testlerle birlikte verilmiş ve $p < 0,05$ olduğunda istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın sonunda 306 katılımcıya ait verilerin analizi yapıldı. Katılımcılara ait çeşitli sosyodemografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcıların 298'inin (%97,4) ilk evliliği, 8'inin (%7,6) ikinci evliliği idi. Son evliliklerinde geçen süreleri ortalama $16,6 \pm 10,1$ (1-44) yıl olarak bulundu. Katılımcıların çoğu (%62,4) anlaşarak evlenmişti. Kadınların %35,6'sı lise mezunu, %32,7'si ilkökul mezunuydu; eşlerinde ise %35,9 oranında lise mezunu olanlar çoğunlukta idi. Katılımcıların 186'sı (%60,8), eşlerinin ise 5'i (%1,6) çalışmıyordu ve 21 (%6,9) katılımcının hiçbir sosyal güvencesi yoktu. Araştırmamızdaki kadınların ortalama $1,6 \pm 0,9$ (0-7) çocuğu vardı, kadınlardan 271'i (%88,6) çekirdek ailelere sahiptiler, geri kalan 35'i (%11,4) ise geniş ailelerde yaşıyordu.

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri.

Yaş	37,8±9,2 (17-59)	
Kocalarının yaşı	42,0±9,8 (21-76)	
Çocuk sayısı	1,8±0,9 (1-7)	
İlk evlilik yaşı	21,0±3,7 (13-44)	
Eğitim durumu	Okur yazar değil %7,2	Orta okul % 11,8
	Okur yazar %0,3	Lise %35,6
	İlkökul %32,7	Üniversite %12,4
Kocaların eğitim durumu	Okur yazar değil %1,0	Orta okul %13,7
	Okur yazar %1,0	Lise %35,9
	İlkökul %26,8	Üniversite %20,6
Ailede yaşayan birey sayısı	3,6±1,1 (2-10) kişi	
Aile geliri (aylık)	1232±961 YTL	
Ailedeki birey başına gelir (aylık)	386±327 YTL	

Sigara içenlerin oranı kadınlar arasında %35,3, kocalarında ise %63,1'di. Kadınlardan 67'si (%21,9) sosyal içici ve 7'si (%2,3) düzenli alkol kullanıcısıydı. Eşlerinin ise 131'i (%42,8) sosyal içici ve 92'si (%30,1) düzenli alkol kullanıcısıydı. Katılımcıların eşlerinin 11'inin (%3,6) kumar oynama alışkanlığı olduğu belirlendi. Kendi bildirimlerine dayanarak 306 katılımcıdan 188'i (%61,4) eş şiddetine maruz kalmıştı. Bu 188 kadından 93'ünde (%30,4) fiziksel şiddet söz konusuydu. Fiziksel şiddet gördüğünü bildiren 93 kadından 29'u (%9,5) bunu sadece bir iki kez hafif oranda şiddet olarak tanımlıyordu. Geriye kalan 64 (%20,9) kadın eşleri tarafından birden fazla kez ciddi anlamda fiziksel şiddete uğramıştı. Sürekli fiziksel şiddete maruz kalan katılımcılar fiziksel şiddete ilk olarak ortalama $17,3 \pm 10,6$ (1-42) yıl önce maruz kalmışlardı. Katılımcıların ilk fiziksel şiddete maruz kalmaları ilişkilerinin ortalama $18,3 \pm 21,2$ (1-96) aylarında gerçekleşmişti. Sürekli fiziksel şiddete maruz kalan kadınlardan 27'si (%42,2) hamileyken de fiziksel şiddet görmüştü. Şiddet görmüş bu 188 kadından 75'i (%39,9) buna karşılık verdiği, 62'sinin (%33,0) kabullendiği, 43'ünün (%22,9) yakınlarıyla paylaştığı, 6'sının (%3,2) evini terk ettiği, 1'inin (%0,5) boşanma girişiminde bulunduğu ve yine 1'inin (%0,5) psikolojik destek aradığı öğrenildi (Tablo 2).

Kadınların beyanlarına göre şiddet sona erdikten sonra eşlerden 89'u (%47,4) aldırmaçlık göstermiş, 38'i (%20,3) özür dilemiş, 35'i (%18,6) pişmanlık duymuş, 22'si (%11,7)

konuşmamış ya da küsmüş, 2'si (%1,0) evi terk etmiş ve 2'si (%1,0) ise bundan zevk duymuştu. Kadınların yaşadığı fiziksel şiddetin sebebi olarak 21 (%32,8) kadın alkolü, 14 (%21,8) kadın aileye yapılan saygısızlıkları, 11 (%17,2) kadın kıskançlığı, 8 (%12,5) kadın ekonomik sorunları ve 1 (%1,6) kadın cinsel sorunları gösterdi. Kadınlardan 12'si (%18,7) günlük küçük sorunların ve 1'i (%1,6) ise çok konuşmasının fiziksel şiddete neden olduğunu belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 2. Kadınların yaşadıkları şiddete verdikleri tepkiler.

Şiddete verdikleri tepkiler	Sıklık	%
Karşılık verme	75	39,9
Kabullenme	62	33,0
Yakınlarıyla paylaşma	43	22,9
Evi terk etme	6	3,2
Boşanma girişimi	1	0,5
Psikoloğa gitme	1	0,5
Toplam	188	100,0

Tablo 3. Kadınlara göre yaşadıkları fiziksel şiddetin nedenleri.

Fiziksel şiddetin nedeni	Sıklık	%
Alkol	21	32,8
Ailesine saygısızlık	14	21,8
Küçük nedenler	12	18,7
Kıskançlık	11	17,2
Ekonomik sorunlar	8	12,5
Çok konuştuğu için	1	1,6
Cinsel sorunlar	1	1,6
Toplam *	64	100,0

*birden fazla şık işaretlenmiş olabilir.

Sürekli fiziksel şiddete maruz kalan kadınlardan 35'i (%54,7) şiddeti hiç kimseye söylememişti. Bu kadınlardan 10'u konunun ev içinde kalması gerektiğini düşünmüş, 9'u utanmış, 6'sı kocası olduğundan susmayı tercih etmiş, 5'i ailedekilerin üzülmelerini istememiş, 3'ü korktuğundan ve 2'si gerek görmediğinden sessiz kalmıştı. Fiziksel şiddete maruz kaldığını yakınlarıyla paylaşan 29 kadından 19'u (%65,5) yakınları tarafından teselli edilip, yatıştırılmış; 2'sine (%6,9) karşı koyma önerilmiş, 1 kişiye (%3,4) ilgisiz davranılmış, geri kalan 7'sine (%24,1) ise ayrılması önerilmişti. Katılımcılardan 167'si (%54,6) psikolojik, 59'u (%19,3) ekonomik, 30'u (%9,8) duygusal ve 19'u (%6,3) cinsel şiddete maruz kaldıklarını bildirdi (Tablo 4). Fiziksel şiddet dışındaki şiddet türlerine maruz kalan kadınların 88'inin (%28,8) ara sıra, 40'ının (%13,1) sıklıkla, 36'sının (%11,8) nadiren ve geri kalan 24'ününse (%7,8) sürekli şiddet gördüğü saptanmıştır.

Tablo 4. Kadınların çeşitli eş şiddeti türlerine maruziyet sıklıkları.

Şiddet türleri	Sıklık	%
Psikolojik şiddet	167	54,6
Fiziksel şiddet	93	30,4
Ekonomik şiddet	59	19,3
Duygusal şiddet	30	9,8
Cinsel şiddet	19	6,3
Şiddet görülenler	188	61,4
Toplam*	306	100,0

*birden fazla şık işaretlenmiş olabilir.

Şiddet gören kadınlardan 41'i (%64) hiç kimseden yardım istememişti; 21'i (%32,8) aile büyüklerinden, 1 kişi (%1,6) yetişkin çocuklarından, 1 kişi de (%1,6) yasal kurumlardan

yardım almıştı. Sürekli fiziksel şiddet gören 64 kadından sadece 2 kişiye (%3,1) sağlık kuruluşunda fiziksel şiddet hakkında soru sorulmuştu; bu konuda soru soransa psikiyatristlerdi. Daha önce sağlık kuruluşunda kendisi fiziksel şiddetten bahseden sadece 3 kadın (%4,7) vardı; biri birinci basamak hekimiyle, iki kişi de psikiyatristle konuşmuştu. Kadınlara fiziksel şiddete maruz kalmalarından kimi sorumlu tuttıkları sorulduğunda; fiziksel şiddet gören 64 kadından 38'i (%59,4) daima eşini, 13'ü (%20,3) dış nedenleri, 11'i (%17,2) bazen kendisini ve son olarak da 2 kişi (%3,1) daima kendini sorumlu tuttuğu öğrenildi. Şiddet gören kadınlardan 48'inin (%75) hiçbir psikiyatrik hastalığı yoktu; kalan 16 kadından birinin (%1,5) fiziksel şiddetten önce, 15'ininse (%23,4) fiziksel şiddetten sonra gelişmiş psikiyatrik hastalığı vardı. Psikiyatrik hastalığı olan 16 kişiden 13'ünde depresyon, 3 kişide de anksiyete bozukluğu vardı. İntihar girişimi sorgulandığında 51'inin (%79,7) hiç intihar girişiminde bulunmadığı, 11'inin (%17,2) bir kez ve 2 kişinin de (%3,1) birden fazla kez intihar girişiminde bulunduğu saptanmıştır. Katılımcıların eş şiddetine maruz kalmalarıyla; yaşları, eşlerinin yaşları, son evlilik süreleri, aile gelirleri, evde yaşayan kişi sayıları, çocuk sayıları arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Eş şiddeti görenlerin ortalama eğitim süreleri ($p=0,031$) ve eşlerinin ortalama eğitim süreleri ($p=0,030$) şiddet görmeyenlerinkinden daha düşüktü. Şiddet uygulayanların alkol kullanımları daha fazlaydı ($p=0,009$). Eşlerinden sürekli fiziksel şiddet gören kadınların çoğunun (%62,5) eşlerinin ailesinde kadına yönelik şiddet öyküsü vardı ($p<0,001$). Kadınların çocuklarına fiziksel şiddet uygulama durumları ile kendilerinin çocukken şiddete maruz kalma durumları arasında anlamlı farklılık vardı ($p<0,001$), çocukken fiziksel şiddet görenlerin %46,8'i çocuklarını dövüyordu. Eş şiddeti gören kadınların da çocuklarına fiziksel şiddet durumları anlamlı farklıydı ($p=0,001$). Eş şiddeti görenlerin %68,6'sı, görmeyenlerinse %49,1'i çocuklarına fiziksel şiddet uyguluyordu. Eş şiddeti gören kadınların ilk evlilik yaşları ortalaması (20,4), görmeyenlerden (21,8) anlamlı düşüktü ($p=0,007$). Kaçarak evlenenlerin eş şiddetine maruz kalma oranları (%90,9), görücü usulüyle evlenenlerden (%74,4) ve anlaşarak evlenenlerden (%50,8) anlamlı yüksek bulundu ($p<0,001$). Eş şiddeti gören kadınların eşlerinin ailesinde kadına yönelik şiddet öyküsü olma oranı (%39,0), görmeyenlerinkinden (%15,0) anlamlı yüksekti ($p<0,001$).

Tartışma

Toplumda ve aile içinde, dünyada milyonlarca kadının şiddete maruz kaldığı bilinmektedir. Ancak gelenekler, kadının statüsünün düşük olması ve ekonomik özgürlüğünün olmaması gibi nedenlerle çoğu kez şiddet gizli tutulmaktadır. Araştırmamızda kadınların %61,4'ünde eş şiddeti saptanmıştır. 2001 yılında Bursa ilinde yapılan bir çalışmada kadınların %59'unda eş şiddeti saptanmış olup çalışmamız bulguları ile benzerlik göstermektedir [14]. Eş şiddetinin araştırıldığı diğer çalışmalarda bu oran sırasıyla İrlanda'da %38,4, ABD'de %46,4 olarak saptanmıştır [15, 16]. Bu oranlar araştırmamız sonuçlarından daha düşüktür ancak kadına yönelik şiddetin gelişmiş ülkelerde de oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Kadına yönelik şiddetin gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere oranlarda daha yüksek olması birçok sosyokültürel, sosyoekonomik, coğrafi nedenlerden etkilenmesi ile ilişkilidir. Araştırmamızda eş şiddeti gören kadınların %30,4'ü fiziksel şiddet gördüklerini ifade etmiştir. Yakın tarihli ülkemizde yayınlanan bir çalışmada kadınların çoğunun şiddeti fiziksel (dayak, dövme) olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Kadınların şiddeti sadece fiziksel olarak algılamaları, diğer şiddet türlerine maruz kalsalar bile farkında olmamalarına ve şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik girişimlerde bulunmamalarına neden olmaktadır. Bu durum fiziksel şiddetin gelişimine de temel hazırlamaktadır [17]. Araştırmamızda kadınların %20,9'u eşlerinden sürekli fiziksel şiddet gördükleri, %9,5'i ise eşlerinin süreklilik kazanmayan fiziksel şiddetine maruz kaldıkları öğrenilmiştir. Fiziksel şiddet gören kadınların çoğunda şiddetin süreklilik göstermesi dikkat çekici bir bulgudur. 2003 yılında Bursa kent merkezinde yapılan bir çalışmada [16] bu oran %24,1, Adana Doğankent beldesinde yapılan başka bir çalışmada %71,6 olarak saptanmıştır [18]. Bu bulgular Edirne ve Bursa'da kadına yönelik fiziksel eş şiddetinin benzer

olduğuna işaret ederken, Adana’da saptanan sıklığın yüksek oluşu kırsalda, göç almış bir bölgede ve eğitim düzeyi daha düşük kadınlarla yapılmış olmasından kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanmıştır [18]. Öte yandan ABD’de birinci basamakta yapılmış çalışmalarda kadınların yaşam boyu şiddete maruz kalma prevalansı %25-54, dünya çapında erkeklerden fiziksel şiddet gören kadınların tahmini oranının %25-50 olduğu rapor edilmiş olup sonuçlar bulgularımızla benzerlik göstermektedir [5, 19]. Araştırmamızda eşlerinden sürekli fiziksel şiddet gören kadınların çoğunun eşlerinin ailesinde kadına yönelik şiddet öyküsünün olduğu ve bu kadınların çocuklarına şiddet uygulama durumları ile kendilerinin çocukken şiddete maruz kalma durumları arasında anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür. Şiddet davranışlarının zaman ve mekanda bu yayılımı dikkat çekicidir. Vahip ve Doğanavşargil’in [20] 2006 yılında psikiyatri polikliniğine başvuran kadın hastalar ile yapmış oldukları araştırmalarında da evlilikte aile içi şiddete maruz kalma ile çocuğuna şiddet uygulama arasında bir ilişki olduğu, kocasından fiziksel şiddet gören yiyen kadınların, görmeyenlerle karşılaştırıldığında, çocuklarına daha fazla fiziksel şiddet uyguladıkları gösterilmiştir. Kadının aile içi şiddete maruz kalması, çocuğun şiddet görme riskinin artması yanında, çocukların ebeveynler arasında şiddete tanık olmalarına, annelik işlevlerinin ve çocuklarıyla ilişkilerinin bozulmasına da sebep olmaktadır. Sonuç olarak bizim çalışmamızın da belirlediği bu kuşaklar arası şiddet öykülerinin Vahip ve Doğanavşargil’in [20] de belirttiği gibi hem erken hem de geç psikososyal etkilerini ortaya çıkarması muhtemeldir. Araştırmamız toplumu temsil eden bir örnekleme bu bulguyu tekrar vurgulamaktadır. Çalışmamızda sürekli fiziksel şiddete maruz kalan kadınların (%20,9) ilk şiddet olayını evliliklerinin ilk yıllarında yaşadığı bulunmuştur. Bu sonuç Türkiye’deki ve uluslararası diğer araştırmalarla uyumlu görünmektedir [3, 13, 21]. Evliliğin ilk yıllarında iletişim sorunlarının daha ön planda olacağı ve bu bulgunun şiddet için risk etmeni olarak tanımlanan iletişim sorunlarının bir yönü olduğu düşünülmüştür. Çalışmamızda eş şiddeti görenlerin evlilik ilişkileri görmeyenlerle karşılaştırıldığında; bu kadınların eşlerinin daha genç, son evlilik sürelerinin daha kısa, daha çok kaçarak-kaçırılarak veya görücü usulüyle evlendikleri ve eşlerinin ailesinde daha yüksek oranda kadına yönelik şiddet öyküsünün olduğu saptanmıştır. Bu bulgular literatürde tanımlanan kadına yönelik şiddet için belirlenen risk faktörleriyle benzerlik göstermektedir. Literatürde eşler arası iletişimsizlik birincil risk faktörü olarak tanımlanmıştır [5]. Araştırmamızda şiddetin artmasıyla ilişkili bir değişken olarak ortaya çıkan görücü usulüyle evlenme, birbirini yeterince tanıyamamayı dolayısıyla iletişim sorunlarını da beraberinde getirecek kültürel bir durumdur. Diğer bir çarpıcı bulgu ise eşlerinden sürekli fiziksel şiddet gören kadınlardan %42,2’sinin eşlerinden hamilelik döneminde de fiziksel şiddet gördükleridir. Bu bulgu uluslararası kaynaklar [22] ve Türkiye’de yapılan çalışmalarla uyumludur [23, 24]. Öte yandan hamilelik dönemi şiddetin başlaması ve derecesinin artması için riskli bir dönem olarak düşünülmüştür. Kadınlar yaşadıkları şiddetin nedeni olarak birinci sırada eşlerinin alkol alışkanlığını tanımlamaları Edirne’de özellikle erkekler arasında alkol kullanım yaygınlığının yüksek oluşu ile açıklanabilir [25]. Katılımcılarımızın %54,6’sı eşlerinden psikolojik şiddet gördüğünü belirtmiştir. İzmir’de yapılan bir çalışmada kadınların psikolojik şiddete maruziyetleri %41,5 olup bulgularımızla benzerdir [3]. Eşler arası iletişimsizlik gerginliğe neden olmakta ve evlilik ilişkisinde bozulmaya yol açmaktadır; sorunlarını çözmede ortak noktalarda buluşamayan çiftler bir türlü bir sonuca varıramadıkları kavgalar etmekte ve sonuç olarak aile içinde kim güçlüyse onun dediği olmaktadır. Buradan da psikolojik şiddetin evlilik ilişkisini kötü etkilediği ve bu kötüleşmenin şiddetin daha da artarak devam etmesine neden olduğu sonucuna varılabilir. Eşlerinden ekonomik şiddet gördüğünü söyleyen kadınların anlamlı bir bölümünün görmeyenlere oranla aile gelirleri daha düşük ve çalışmayan kadınlar olduğu saptanmıştır. Araştırmamızdaki çalışan kadınların aile gelirleri çalışmayanlarınkinden anlamlı yüksektir. Bu bulgular, çalışan kadınların eş şiddetine karşı, diğer kadınlara göre daha korunaklı olduğuna ilişkin çalışmalarla uyumludur [26].

Çalışmamızdaki kadınlardan %6,2’si eşlerinden cinsel şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

İzmir'deki çalışmada [27] bu oran %19,7, Aile Araştırma Kurumu'nun 1995 yılı verilerine göre [3] ise %9 olarak saptanmıştır. Kadınların cinsel şiddet türlerini evlilik ilişkisi içinde normal karşıladığı durumların hiçte az olmadığı düşünülecek olursa yaşadıkları cinsel şiddet oranının saptadığımız oranın çok daha üstünde olması muhtemeldir. Campbell ve ark'nın [28] çalışmasında fiziksel şiddete uğrayan kadınların %33-46'sının partnerleri tarafından cinsel ilişkiye zorlandıkları saptanmıştır. Türkiye'de yapılan çalışmalarda cinsel şiddete maruziyet sıklığının düşük çıkmasının nedeni ülkemizde genellikle kadınların cinselliği kocalarının isteği doğrultusunda yerine getirmeleri gereken bir görev olarak algılamaları ile ilişkili olabilir [12, 27, 29]. Yerleşik görüşe göre, evlilik birliği eşlere cinsel ilişkide bulunma hakkı ve yükümlülüğünü beraberinde getirmektedir [30]. Yaşadığı şiddeti kabullenip şiddete herhangi bir tepki vermeyen kadınların oranı azımsanmayacak kadar çoktur. İstanbul'da yapılan çalışmada da bulgularımızla benzer şekilde fiziksel şiddet gören kadınların %36'sının yaşadıkları şiddeti kabullendiği saptanmıştır [13]. Aile içi şiddetin var olduğu zeminde erkekler, ailenin doğal reisi olarak görülmekte ve kadınlar da ailede erkeklerin altında bir kaderi doğal olarak kabullenmek durumunda kalmaktadırlar [31]. Eşlerinden sürekli fiziksel şiddet gören kadınlardan %54,7'si yaşadıkları şiddeti etraflarındaki hiç kimseye paylaşmamışlardır. Neden paylaşmadıkları sorulduğunda verdikleri cevaplar ise oldukça düşündürücüdür; sırasıyla 'bu meseleler ev içinde kalmalı', 'utandım', 'kocamdır dedim sustum', 'yakınlarım üzülün istemedim', 'korktum' ve 'gerek görmedim' şeklinde cevaplar alınmıştır. Bu bulgular ışığında şiddet mağduru olan kadınların eşlerinden şiddet gördüklerini kabul etmelerine rağmen şiddeti mazur görüyor olmaları, normal saymaları ve bundan utanmaları şiddet gören kadın profiline uymaktadır [5]. Kanımızca bu durum şiddetin sürmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yaşadıkları şiddetten etrafindakilere bahseden kadınlar ise bunu öncelikle aileleri ve arkadaşlarıyla paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Sürekli fiziksel şiddet gören 64 kadından sadece biri yasal kurumlardan yardım istemiş, üçü sağlık kuruluşunda dayaktan söz etmiş ve iki kişiye de sağlık kuruluşunda dayak hakkında soru sorulmuştur. Şiddet kullanımının normal olduğu ortamlarda saldırganlara karşı yaptırımların genellikle zayıf olması ve bu engellerin genellikle yasal kurumlarda da kadınların karşısına çıkması, kadınların yasal makamlara başvurmasını ender hale getirmektedir. Kaynaklarla uyumlu olarak çalışmamızdaki kadınların büyük çoğunluğuna sağlık kurumlarında çalışan hekimler tarafından yaşadığı şiddetle ilgili soru sorulmamıştır ve kadınların yine nerdeyse tümü kendilerine sorulmadan şiddet hakkında konuşmamışlardır [10, 22]. Bu sonuçlar şiddetin sorgulanmadığında yok sayılabilen ancak varlığını artarak sürdürebilen önemli bir durum olduğuna işaret ettiğinde oldukça düşündürücüdür. Erkek egemen siyasal, toplumsal ve ekonomik yapılar, aile içi şiddeti beslemekte ve kadınlara şiddetten çıkış yollarını kapatmakta önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla aile içi şiddeti üreten dinamikler sadece aileden değil, toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapılarda kadını ayrımcılığa uğratan ve onu erkeğe bağımlı sistemlerden de kaynaklanmaktadır [31]. Sürekli fiziksel şiddet gören kadınlardan %47,4'ünün eşinin şiddet sonrası aldırılmaz bir tutum sergilediği saptanmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda da benzer hatta daha yüksek oranlar belirtilmektedir [13, 31]. Şiddetin yaşamı tehdit eden sonuçlarından biri intihar riski taşımasıdır. Acil servisler, psikiyatri servisleri ve sığınma evlerinde yapılan araştırmalarda, örselenen kadınların dörtte birinin en az bir kez intihar girişiminde bulunduğu bildirilmiştir [32]. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda intihar girişiminin ağırlıklı ortalaması %18 olarak bulunmuştur [33, 34]. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde eşinden sürekli fiziksel şiddet gören kadınların %20,3'ünün intihar teşebbüsü öyküsü vardır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre; iyi eğitilmiş, iyi geliri olan, anlaşarak evlenen ve çalışan kadınların daha çok duygusal şiddete maruz kaldıkları sonucunu doğursa da altta yatan asıl gerçek eğitilmiş, çağdaş, çalışan ve evlilik ilişkisinde eşitlik isteyen günümüz kadınının eş şiddeti hakkında artmış farkındalığıdır.

Sonuç olarak, Edirne şehir merkezinde yaşayan evli kadınlardaki kadına yönelik şiddet sıklığı Türkiye'nin genelini yansıtabilecek çalışmalarda saptananlarla benzerlik

gösterecek şekilde, oldukça yüksektir. Kadınların yaşam şartlarını belirleyen çeşitli sosyodemografik değişkenler yanında şiddet içeren ortamlarda bulunmuş olma da eş şiddetini belirleyen faktörler arasındadır. Fiziksel ve cinsel şiddet yanında psikolojik ve ekonomik şiddet için de yaygınlık yüksek bulunmaktadır ve bunun şiddette bir şekil değişikliğine mi yoksa kadınların farkındalıklarının artmasına mı bağlı olduğu ayrıca araştırılmalıdır. Ülkemizde var olduğu bilinen kadına yönelik şiddeti yakından tanımak, nedenlerini anlamak, gerekli önlemleri almak ve bu konuda daha geniş tabanlı ve farklı desenlerde araştırmaların yapılması ile mümkün olacaktır. Hekimlerimizde şiddet mağdurlarını saptamak ve yardımcı olmaya yönelik bir yaklaşım olmadığı anlaşılmaktadır. Bu şiddet mağdurlarının tıbbi yardım arama konusundaki isteksizlik eğilimleriyle birleşince konuya bir tür toplumsal körlük oluşmaktadır. Yapılacak araştırmalarla konunun gündemde tutulması ve vurgulanması yanında özellikle birinci basamak hekimlerinin konu ile ilgili donanımlarının yükseltilmesi gereklidir. Çalışmamızda da belirlenen sıklıklar açısından düşünüldüğünde hekimler maalesef her gün birden çok şiddet mağdurunu fark etmeden mesleklerini sürdürmektedirler. Hekimlerin şiddet mağdurları hakkındaki sorumluluklarını bilmeleri, mağdurla karşılaştıklarında atacakları adımların farkında olmaları, gizli şiddet belirtilerini sürekli taramak ve saptadıklarında yardım önermeyi mesleki tutum olarak benimsemeleri, bu konudaki toplum kaynaklarını bilip mağdurlar lehine yönetebilmeleri beklenir.

Kaynaklar

1. Subaşı N, Akın A. Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları. Akın A (Ed). Toplumal cinsiyet, sağlık ve kadın. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları 2003; s: 231-47.
2. Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA. World report on violence and health. Geneva: World Health Organization, 2002 <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf> (Erişim tarihi 13 Mart 2012).
3. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1995.
4. Altınay A, Arat Y. Kadına Yönelik Şiddet. 2007 Available at: <http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf> (Erişim tarihi 13 Mart 2012).
5. Meit SS, Fitzpatrick KM, Selby JB. Domestic Violence: Intimate Partner Violence. Rakel RE (Ed). Textbook of family medicine 7 th ed. Philadelphia: Saunders, Elsevier, 2007; pp: 47-67.
6. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1997.
7. WHO Department of gender, women and health, family and community health. Adressing violence against women and achieving the millennium goals. Geneva: World Health Organization, 2005.
8. Çetiner G. Aile içi şiddet yaşayan kadınlarda cinsel sorunlar ve intihar olasılığı (tez). Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2006.
9. Watts C, Zimmerman C. Violence against women: global scope and magnitude. Lancet 2002; 359: 1232-7.
10. Coker AL, Smith PH, McKeown RE, King MJ. Frequency and correlates of intimate partner violence by type: physical, sexual, and psychological battering. Am J Public Health 2000; 90: 553-9.
11. Rabin RF, Jennings JM, Campbell JC, Bair-Merritt MH. Intimate partner violence screening tools: a systematic review. Am J Prev Med 2009; 36: 439-445.e4.
12. Ergin N, Bayram N, Alper Z, Selimoğlu K, Bilgel N. Domestic violence: A tragedy behind the doors. Women Health 2005; 42: 35-51.
13. Dişçigil AG. Aile içi şiddet gören kadınlarda psikiyatrik bozukluklar (tez). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2003.
14. Ergin N, Bilgel N. Bursa İl Merkezinde Kadınlara Yönelik Şiddetle İlgili Durum

- Saptaması Araştırması. Hemşire ve Ebeler İçin Hemşire Dergisi 2001; 51: 12-6.
15. Bradley F, Smith M, Long J, O'Dowd T. Reported frequency of domestic violence: cross sectional survey of women attending general practice. *BMJ* 2002; 324(7332): 271.
 16. Bonomi AE, Thompson RS, Anderson M, Reid RJ, Carrell D, Dimer JA, Rivara FP. Intimate partner violence and women's physical, mental, and social functioning. *Am J Prev Med* 2006; 30: 458-66.
 17. Efe ŞY, Ayaz S. Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2010; 11: 23-9.
 18. Ağrıdağ G. Doğanekent sağlık eğitim araştırma bölgesindeki 15-49 yaş kadınların ruh sağlığı ve aile içi şiddete maruz kalma açısından değerlendirilmesi üzerine bir çalışma (tez). Adana: Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2003.
 19. Wang S, An L, Cochran SD. Women's Health. Detels R, McEven J, Beaglehole R, Taraka H (Eds). *Oxford textbook of public health*. London: Oxford University Press, 2002; pp: 90-2.
 20. Vahip I, Doğanavşargil Ö. Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2006; 17: 107-14.
 21. Ellsberg MC, Peña R, Herrera A, Liljestrand J, Winkvist A. Wife abuse among women of childbearing age in Nicaragua. *Am J Public Health* 1999; 89: 241-4.
 22. Richardson J, Coid J, Petruckevitch A, Chung WS, Moorey S, Feder G. Identifying domestic violence: cross sectional study in primary care. *BMJ* 2002; 324(7332): 274.
 23. Gökalp PG, Saner S, Yılmaz M. Kadınlarda depresyon ve anksiyete bozuklukları. *3P Dergisi* 2001; 9: 611-8.
 24. Ayrancı Ü, Günay Y, Ünlüoğlu İ. Hamilelikte aile içi şiddet. Birinci basamak sağlık kurumuna başvuran kadınlar arasında bir araştırma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2002; 3: 75-87.
 25. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Ailesel sorunlara bölgesel düzeyde bakış. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010; s: 40.
 26. Foa EB, Cascardi M, Zoellner LA, Feeny NC. Psychological and environmental factors associated with partner violence. *Trauma, Violence and Abuse* 2000; 1: 67-91.
 27. Yanikkerem E, Saruhan A. 15-49 yaş evli kadınların aile içi şiddet konusunda görüşlerinin ve aile içi şiddete maruz kalma durumlarının incelenmesi. *Medical Network Klinik Bilimler ve Doktor* 2005; 11: 198-204.
 28. Campbell JC, Soeken K. Forced sex and intimate partner violence: effects on women's health. *Violence Against Women* 1999; 5: 1017-35.
 29. Sucaklı M. Van yöresinde kadın ve çocuğa yönelik aile içi şiddet (tez). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi 2003.
 30. Özdamar D. Türk hukukunda özellikle Türk medeni kanunu hükümleri karşısında kadının hukuki durumu. Ankara: Seçkin Yayıncılık 2002.
 31. İlkkaracan P, Gülçür L. Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz. İlkkaracan P, Gülçür L (Eds). *Sıcak yuva masalı*. İstanbul: Metis Yayınları 1996; s: 25-35.
 32. Stark E, Flitcraft A. *Women at risk*. London: Sage Publications 1996; 80-96.
 33. Sorenson SB, Upchurch DM, Shen H. Violence and injury in marital arguments: risk patterns and gender differences. *Am J Public Health* 1996; 86: 35-40.
 34. Golding JM. Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: a metaanalysis. *J Fam Violence* 1999; 14: 99-132.